

The Role of the United States in the Long-Term Crisis of the Late Capitalist World-System (1970-2020)

Abolfazl Anaei¹ | Seyyed Amir Masoud Shahramnia²

Extended abstract

1- Introduction

The hegemonic role of the United States in creating the long-term crisis of the late capitalist world-system is considered a decisive variable in international crisis analysis due to its systemic control over world politics and economy. On the other hand, the influence of the quasi-monopoly rule of the United States on the processes of the world-system is a reflection of the structural relationship of hegemonic crises in the transformations of order and disorder in the international capitalist system. The importance of the current discussion is related to the development of the complexities and contradictions of the capitalism of the United States and the flow of these components in the construction of the world-system based on the movement of hegemonic systemic cycles. In other words, the current research is trying to analyze the decisive role of the United States in the production and reproduction of the systemic crisis of capitalism on a world scale.

2- Theoretical Framework

The configuration of this article is based on the theoretical foundations of Immanuel Wallerstein's world-system analysis of in the issues of interstate system construction, world economy class relations, development morphology, global power hierarchy and modeling of geopolitical divisions. This theoretical construction has analyzed the dominant mechanisms in the modern capitalist world in a systematic, holistic and dialectical perspective. At the same time, the structural trends, crisis paths and indeterminate bifurcation of the capitalist historical system have been configured in the perspective of world-system analysis. Along with this theoretical construction, the application of the principles of Edgar Moran's epistemology in the content of the above theoretical framework has articulated all the dimensions, components and subjective and objective relationships structured in the world-system on a micro and macro scale, based on a complex dialogic relationship in holoscopic/holonomic/hologrammatic principles.

3- Methodology

In this article, the applied methodology is analytical-descriptive. In this regard, the structure and internal relations of the world-system, the crises and variables that dissipative capitalism, the analysis and the hegemonic role of the United States in the framework of macro-systemic transformations of the world, emphasizing the entropic role of the American foreign and defense policy in the issues of the world -system based on a holistic, systematic, macro-scale, unidisciplinary and Complex analysis and description.

4- Results & Discussion

The long-term crisis of the late capitalist world-system has a dialectical and complex connection with the transformations and crises of US capitalism. It seems that the domination of the United States on the construction of the world-system and the creation of a hegemonic relationship at the political, economic and institutional level shows its effects in the field of geopolitical and military developments. From this point of view, the crisis of American national capitalism has spread in the relations of the world-system network and in the long-term vector of 1970-2020, it has reproduced the contradictory and critical domestic policies of the United States at the systemic level. In other words, the actions of the United States in the domestic economy, such as neoliberalization,

* PhD Political Science, Faculty of Administrative Sciences & Economics, University of Isfahan, Isfahan, Iran.

** Associate Professor of Political Science, Faculty of Administrative Sciences & Economics, University of Isfahan, Isfahan, Iran. (Corresponding author), m.shahramnia@ase.ui.ac.ir

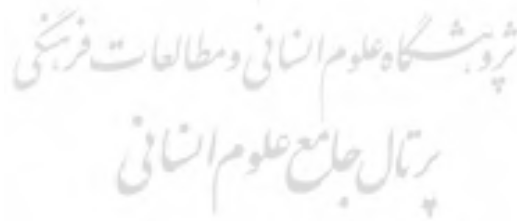
financialization, uneven accumulation, deepening of class divisions, creating a relationship of casino capitalism, and the militarization of the national economy have had a systemic reproduction as a stable crisis in the entire world-system. American specific capitalist crises have played a pivotal role in the systemization of the late capitalist crisis. In this regard, the long-term contraction of the United States economy and tendency of the falling rate of profit its have had contractionary effects on the entire world-economy and have reproduced its contradictory trend in China's world rise and severe fluctuations in the international economy. In this perspective, on the one hand, the world's military expenditures have increased significantly in response to the imperialist actions of the United States in various geopolitical spheres, and the contribution of core countries is prominent among them. On the other hand, the reaction of countries with an anti-hegemonic foreign policy to secure national interests against the United States' attacks on various geopolitical territories has increased the level of systemic chaos on an international scale.

5- Conclusions & Suggestions

Cyclical and systemic crises of capitalism are closely related to various types of crises of the hegemonic core on a national and international scale. At the same time, these crises can uncontrollably create a network flux from the internal structures of the hegemon at the level of the world-system, or the hegemonic core can be realized through the organized outsourcing of internal contradictions and crises in the context of defense and foreign policy and international institutions in the whole world-system. In fact, the systematic construction of international relations and the decisive dominance of the hegemonic core on the world-system based on the mechanisms of spatial inclusion creates conditions in terms of subjective and objective that the dispersing forces of the world-system at the micro and macro levels can create disturbances on a world scale based on hegemonic reproduction. Hegemonic Transitions It is not possible to adjust and control these crises due to the exclusive control of the hegemon in building world power and taking over the largest share of world accumulation and the highest military power. Therefore, the spread and reproduction of all kinds of distant and systemic capitalist crises from the hegemonic core can be revealed simultaneously with the change of world accumulation cores and the objective realization of the consecutive hegemonic cycle in reducing the quantitative and qualitative intensity of capitalist crises in the long term.

Keywords: United States, crisis, complexity, hegemonic core, capitalist world-system.

Article Type: Research Article.

Citation: Anaei, Abolfazl, & Shahrmanian, Seyyed Amir Masoud (2024). The Role of the United States in the Long-Term Crisis of the Late Capitalist World-System (1970-2020), *International Political Economy Studies*, 6 (2), 639-669.

نقش ایالات متحده در بحران بلندمدت نظام جهانی سرمایه‌داری متأخر (۱۹۷۰-۲۰۲۰)

ابوالفضل آنائی* | سید امیرمسعود شهرام‌نیا**

چکیده

نقش هژمونیک ایالات متحده در ایجاد بحران بلندمدت نظام جهانی سرمایه‌داری متأخر به علت کنترل سیستمی بر سیاست و اقتصاد جهانی متغیری تعیین‌کننده شمرده می‌شود. از سوی دیگر اثرگذاری سلطه شبه‌انحصاری بر فرایندهای شبکه‌ای و ساخت نظام جهانی از سوی ایالات متحده در دگردیسی‌های نظم و بی‌نظم سیستمی سرمایه‌داری بین‌المللی رابطه‌ای ساختی نشان می‌دهد. ضرورت بحث حاضر به تکوین پیچیدگی‌ها و تناقض‌های سرمایه‌داری ایالات متحده و شار این مؤلفه‌ها به ساخت نظام جهانی بر پایه روابط سیستمی هژمونیک مربوط می‌شود. لذا پرسش اصلی چنین مطرح می‌شود: شار سیستمی بحران در نظام جهانی سرمایه‌داری متأخر از مبدأ هژمونی آمریکایی چگونه متحقق شده است؟ یافته‌ها نشان می‌دهد تحولات سرمایه‌داری ایالات متحده و تناقض‌های بحران‌ساز آن از مسیر روابط هژمونیک در ساخت نظام جهانی بازتولید شده و اقدامات و اشنگتن در ایجاد انسداد و خنثی‌سازی فرایند‌گذار ساختاری به سیکل احتمالی چهارم هژمونیک یک بحران سیستمی به‌کل فضای سرمایه‌داری متأخر تحمیل نموده است. پژوهش حاضر تکاپویی است برای واکاوی مسئله مذکور که بر اساس ایجاد یک الگوی نظری ترکیبی از تحلیل نظام‌های جهانی و معرفت‌شناسی پیچیدگی ارائه خواهد شد.

کلیدواژه‌ها: ایالات متحده، بحران، پیچیدگی، نظام جهانی سرمایه‌داری.

نوع مقاله: پژوهشی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

* دکتری علوم سیاسی گرایش جامعه‌شناسی سیاسی دانشکده علوم اداری و اقتصادی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

** دانشیار گروه علوم سیاسی، دانشکده علوم اداری و اقتصادی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. (نویسنده مسئول)، m.shahramnia@ase.ui.ac.ir

مقدمه

واکاوی ثبات یا بحران‌های نظام جهانی سرمایه‌داری اصولاً در ادراک رابطه پیچیده و چند سویه با ساخت هژمونیک امکان پذیر است. به کلام دیگر ساز و کارهای ملی و رفتارهای سیستمی دولت هژمون در بازتولید پیچیدگی نظم/آنتروپی نظام جهانی به علل متعدد ذهنی و عینی اثرات بازگشت پذیر سیستمی و پایدار نشان می‌دهد. این رابطه پیچیده برآیند تصاحب سهم بیشینه از تولید ناخالص داخلی اقتصاد جهانی است که اثرات ساختاری آن در مقیاس کلان نظام جهانی به صورت سلطه ارز ملی هژمون، کنترل بر شبکه‌های مالی و دادوستد تجارت بین‌الملل، ایجاد انحصار، شبه‌انحصار و انحصارات چندقطبی و سرانجام مهار تمامیت‌خواهانه سازمان‌های بین‌المللی به‌ویژه در عرصه اقتصادی برای هدایت ارزش مازاد جهانی به مناطق کانونی و هژمونیک و بازتولید مبادله نابرابر متناظر با آن در هرم سرمایه‌داری بین‌المللی بازنمایی می‌شود (Smith, 2016: 221-222).

از سوی دیگر سرشت تعیین‌کنندگی دولت هژمون در ساختار اقتصاد جهانی در پیوند با ابعاد نظامی، فرهنگی، سیاسی و ژئوپلیتیکی، مورفولوژی نظام جهانی را پیکربندی و کنترل سیستمی را متحقق می‌نماید. نقطه متقارن دیالوژیک این وضعیت پدیده بحران در نظام جهانی است. اصلی‌ترین خاستگاه بحران‌های سرمایه‌داری ساخت داخلی سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و نظامی دولت هژمونیک است که به واسطه کنترل تعیین‌کننده بر نظام جهانی به صورت شبکه‌ای در روابط بین‌الملل انتشار می‌یابد و بحران‌های داخلی هژمون اثرات تعیین‌کننده و ساختاری در روند بازتولید نظم و آنتروپی در نظام جهانی مدرن ایجاد می‌نماید. از این چشم‌انداز بحران بلندمدت سرمایه‌داری از دهه ۱۹۷۰ واجد همین سرشت سیستمی بوده که از مبدأ مختصات مرکزی هژمونی ایالات متحده در هندسه نامتقارن نظام جهانی گسترش یافته است (Agnew, 2005: 190-191).

به نظر می‌رسد می‌توان یک رابطه پیچیده سیستمی میان بحران گذار از سیکل سوم هژمونیک و ابعاد دیگر بحران نظام جهانی متأخر ترسیم نمود. به کلام دیگر بحران‌های ملی ایالات متحده و پیچیدگی‌های افول آن یک شار بحران در سیستم بین‌الملل بازتولید کرده است. این بحران در همه اجزا ساختی نظام جهانی رخنه کرده و برون‌رفت از این بحران

نقش ایالات متحده در بحران بلندمدت نظام جهانی سرمایه‌داری متأخر ... (ابوالفضل آثی و سید امیرمسعود شهرانیا) ۶۴۳

سیستمی یا دست کم انقباض بحران، به متغیرهای توقف بحران داخلی ایالات متحده و متحقق شدن احتمالی سیکل چهارم هژمونیک گره خورده است.

اهمیت بیان مسئله پژوهش حاضر به جایگاه مسلط ایالات متحده در مورفولوژی قدرت و ثروت در نظام جهانی و نقش تعیین کننده آن در ایجاد بحران‌های مختلف در دوره افول سیکل سوم هژمونیک از ۱۹۷۰ به این مربوط می‌شود. از سوی دیگر ضرورت طرح مسئله حاضر به نقش حیاتی ایالات متحده در گرایش آتی ساختاری بحران بلندمدت نظام جهانی متأخر اشاره دارد که این امر مترادف با فهم عملکرد کنترل کننده ساختاری هژمونیک در ساخت پیچیده نظام جهانی متأخر و نقش آتی آن در روند دگرذیسی سرمایه‌داری بین‌المللی است.

از این چشم‌انداز پرسش اصلی مقاله به این ترتیب مطرح می‌شود: چگونه ایالات متحده در تکوین و گسترش بحران بلندمدت نظام جهانی سرمایه‌داری متأخر مؤثر بوده است؟ فرضیه ناظر بر این مقاله چنین بیان می‌دارد که بحران ساختاری سرمایه‌داری آمریکایی و متغیرهای پراکنده ساز روند افول سیکل سوم هژمونیک نظام جهانی مبدأ اصلی بحران سرمایه‌داری متأخر در نظام بین‌الملل است.

پیشینه پژوهش

ناصر^۱ (۲۰۱۸) در کتاب «اقتصاد مستهلک: سرمایه‌داری آمریکایی و بحران دمکراسی» تحولات بلندمدت سرمایه‌داری ایالات متحده را با تمرکز بر سازمان صنعت، تحولات نیروی کار و روابط طبقاتی در دوره بلندمدت سده بیستم واکاوی نموده است. دوره‌بندی این پژوهش در سه بحث کلی بحران بزرگ دهه ۱۹۳۰ و واکنش‌های کینزی به مهار بحران، صعود جهانی ایالات متحده، حفظ پویایی‌های این دوره و سرانجام روند صنعت زدایی از دهه ۱۹۷۰ و آغاز بحران‌های مختلف و گسترش مالی شدن سرمایه‌داری را دربر می‌گیرد.

کوزو^۲ و همکاران (۲۰۱۵) در کتاب «بحران و بازیابی سرمایه‌داری ایالات متحده» ابعاد مختلف بحران سرمایه‌داری ایالات متحده را تحلیل نموده‌اند. در این پژوهش پیچیدگی‌های سرمایه‌داری لیبرال آمریکایی و تناقضات و پویایی‌های منحصر به فرد آن به مثابه یک حوزه

1. Naser, Alan

2. Cossu, Laurence

تمدنی که جاه طلبی‌های جهانی آن با بحران‌ها و موانع داخلی آن محدود شده، واکاوی گردیده است. تحلیل روابط متقابل کشورهای کانونی سرمایه‌داری با ایالات متحده و پیامدهای تبادل متقابل اقتصادی این کشورها بخش دیگری از مباحث پژوهش مذکور را تشکیل می‌دهد. واکاوی اثرات زوال مناسبات برتون وودز بر تفوق موقعیت جهانی ایالات متحده و ضرورت بازبینی در مناسبات سرمایه‌داری آمریکایی بعد از بحران ۲۰۰۸ و توسعه یک اقتصاد سیاسی فرهنگی نتیجه پایانی کتاب را تشکیل می‌دهد.

ویور^۱ (۲۰۱۱) در پژوهش «ایالات متحده و اقتصاد جهانی: از برتون وودز تا بحران حاضر» رابطه سرمایه‌داری ایالات متحده را در عرصه مختلف با اقتصاد جهانی از زمان تسلط بر روابط بین‌الملل همگام با ظهور نهادهای برتون وودز تا بحران ۲۰۰۸ واکاوی نموده است. این پژوهش روند تسلط نظام مند ایالات متحده بر اقتصاد جهانی بر مبنای تعامل خاص آن با تقسیمات مختلف ژئواکونومیک در حوزه اروپا، شرق دور، کشورهای نوظهور و در حال توسعه را تفکیک می‌نماید و هر یک از این روابط را بر مبنای ساختار معین داخلی اقتصادی این حوزه‌ها تحلیل نموده است. تشریح پیکربندی این روابط اقتصادی در بستر ساز و کارهای برتون وودز به مثابه مؤلفه تسهیل‌کننده سلطه جهانی ایالات متحده و تقابل قدرت اقتصادی اروپا و چین با آن و سرانجام تکوین بحران ۲۰۰۸ و اثرات تضعیف‌کننده آن بر سایر بخش‌های اقتصاد جهانی نتیجه این پژوهش است.

مک کوی^۲ (۱۴۰۰) در پژوهش «در سایه‌های پنهان قرن آمریکایی: ظهور و سقوط قدرت جهانی ایالات متحد»، گسترش امپراتوری ایالات متحده را بر اساس رویکرد ژئوپلیتیکی تحلیل نموده است. از منظر مک کوی پیامدهای سلطه ساختاری ایالات متحد بر نظام بین‌الملل بر منافع ملی و جهانی این کشور آسیب‌پذیر بوده و تداوم آن بسیار مخاطره‌آمیز است. تلاش ایالات متحده برای بازیابی مداوم هژمونی بحران‌های سیاسی و نظامی و آسیب‌های اقتصادی متعدد و ژرفی را در سطح جهانی و داخلی بر این کشور و دولت‌های دیگر تحمیل نموده است.

نمودهای عینی آن بحران‌ها در بی‌ثباتی‌های نظامی-امنیتی دوران جنگ سرد و

1. Weaver, Frederick S.

2. McCoy, Alfred W

نقش ایالات متحده در بحران بلندمدت نظام جهانی سرمایه‌داری متأخر ... (ابوالفضل آثقی و سید امیرمسعود شهرامی) ۶۴۵

جهان‌گشایی مطابق با پروژه قرن جدید آمریکایی در دوره پساشوروی در تجربه‌های تاریخی ملحوظ است. سرانجام سلطه‌گری آمریکا وارد مرحله بحرانی شده و قدرت جهانی آن در روند فروپاشی است و از این رو تلاش دارد تا بقای هژمونیک خود را با وجود عدم توازن نظامی - استراتژیک در حوزه‌های ژئوپلیتیکی مهم مانند غرب پاسیفیک و پیرامون استراتژیک چین حفظ کند. تمایز پژوهش حاضر با مطالعات مذکور در مبانی معرفت‌شناسی و روش پژوهش نهفته است.

نوشار پیش رو در تکاپوی واکاوی بازتولید بحران سرمایه‌داری استثنائی آمریکایی در یک رابطه پیچیده سیستمی در کلیت نظام جهانی سرمایه‌داری است. به کلام دیگر مقاله حاضر از رویکردهای تحلیلی پیشین بر بنیاد تحلیل گسسته، تخصصی و تک بعدی در واکاوی بحران داخلی ایالات متحده با تأکید بر مسائل خاص اقتصاد سرمایه‌داری فراتر رفته و ابعاد سیاسی و ژئوپلیتیکی بحران در ساخت سیستمی روابط بین دولتی و شار شبکه‌ای بحران در نظام جهانی را از کانون هژمونیک ایالات متحده تحلیل خواهد نمود.

روش‌شناسی پژوهش

در مقاله حاضر روش‌شناسی بکار رفته تحلیلی-توصیفی است که بر مبنای تلفیق نظری تحلیل نظام جهانی و معرفت‌شناسی پیچیدگی انجام گرفته است. استناد به منابع و کتب اصلی فارسی، انگلیسی و منابع اینترنتی معتبر مربوط به بحران‌شناسی نظام جهانی و یافته‌های آماری معتبر تدقیق‌دهنده پژوهش حاضر بوده است.

چارچوب نظری

نظام جهانی مدرن بر شالوده یک اقتصاد جهانی تکوین یافته است که روابط مسلط درونی آن بر اساس فرماسیون تاریخی سرمایه‌داری بازتولید می‌شود. این روابط به‌سان زیربنای ساختی جهان مدرن عمل می‌کند که ابعاد فرهنگی، روابط سیاسی و اقتصادی بین دولتی در نظام جهانی تحت هژمونی سرمایه‌داری پیکربندی شده و ساز و کارهای آن اساساً بازتاب یک ساخت سلسله‌مراتبی حول یک رابطه هژمونیک است (Hornborg et al., 2007).

از این منظر فراز و فرود قدرت‌های هژمونیک در منحنی تحولات نظام جهانی از یک مدل توسعه و زوال ارگانیک تبعیت می‌کند که به‌طور فرضی می‌توان آن را با چرخه امواج

سینوسی مطابقت داد. به این معنا که به محض جای گرفتن یک قدرت جهانی در روند خطی رشد رو به بالا و عبور از نقطه پیشینه کنترل سیستمی جهانی، سرانجام در شیب روبه زوال نمودار سینوسی به حرکت رو به پایین خود ادامه می‌دهد و پیش از فروپاشی هژمونی قدیم، قدرت جهانی دیگری در مسیر توسعه تدریجی هژمونیک و تکرار الگوی قبلی حرکت می‌نماید. این چرخه هژمونیک در انطباق با ریتم‌های چرخه‌ای امواج انقباض (A) و انبساط (B) بلند اقتصاد جهانی سرمایه داری الگویی تکرارشونده نشان می‌دهد (Barnett, 1998: 108-110, 118-121). به طوری که می‌توان این تقارن زمانی را در روندهای سکولار یا ارتعاشات ساختاری سرمایه‌داری مشاهده کرد.

به کلام دیگر صعود و زوال قدرت یک دولت هژمونیک و توالی سیکل هژمونیک از جنبه سیستمی و تاریخی با چرخه‌های بلندمدت در اقتصاد جهانی بر پایه امواج سیکل کندراتیف انطباق دارد (Kleinknecht et al., 1992: 289-290). از سوی دیگر اصول پیچیدگی مقوم چندسویه روابط هژمونیک است و عامل باز ساخت سیستمی سرمایه‌داری شمرده می‌شود. فهم معرفت‌شناسی پیچیدگی و کاربست آن در تحولات سرمایه‌داری مبتنی بر سرشت ناهمگون و ناموزون این نظام تاریخی است. از این منظر پیچیدگی پدیده‌ای است کمی، کمیت بسیار زیادی از برهم‌کنش و تداخل میان شمار بسیار زیادی از واحدها. در واقع هر سیستم خود-سازمان‌دهنده‌ای (سیستم زنده)، حتی ساده‌ترین سیستم‌ها، شمار بسیار زیادی از واحدها را بالغ بر میلیاردها واحد ترکیب می‌کند، حال چه شمار بسیار زیادی از مولکول‌ها در یک یاخته و چه شمار بسیار زیادی از یاخته‌ها در ارگانسیم؛ اما پیچیدگی فقط شامل کمیت‌های واحدها و برهم‌کنش‌هایی که امکان‌های محاسبه‌مان را به مبارزه می‌خواند نیست؛ بلکه همچنین شامل بی‌یقینی و عدم تعین‌ها و پدیده‌های نامعلوم است.

در یک معنا پیچیدگی همواره با اتفاق سروکار دارد. بدین ترتیب پیچیدگی با بخشی از بی‌یقینی همراه است، حال چه بی‌یقینی ناشی از محدودیت‌های درک ما و چه بی‌یقینی جا گرفته در پدیده‌ها؛ اما پیچیدگی تا حد بی‌یقینی فروکاسته نمی‌شود؛ بلکه پیچیدگی، بی‌یقینی در بطن سیستم‌های بسیار سازمان‌یافته است. پیچیدگی سیستم‌های نیمه‌اتفاقی را دربر می‌گیرد، سیستم‌هایی که نظمشان از اتفاق‌های دربرگیرنده‌شان جدایی‌ناپذیر است. پس

نقش ایالات متحده در بحران بلندمدت نظام جهانی سرمایه‌داری متأخر ... (ابوالفضل آثقی و سید امیرمسعود شهرامی) ۶۴۷

پیچیدگی به نوعی با آمیزش درونی نظم و بی‌نظمی و با تفاوت آماری نظم/ بی‌نظمی مرتبط است، تفاوتی که در آن نظم (ضعف ایستا) بر سطح جمعیت‌های کلان حاکم است و بی‌نظمی (ضعف به دلیل عدم تعین ناب) بر سطح واحدهای مقدماتی حاکم است (مورن، ۱۳۷۹: ۴۱-۴۲). از این منظر بدون چرخه رابطه دیالوژیک/دیالکتیکی در حلقه پیچیده هولوگراماتیک^۱ / هولوسکوپیک^۲ / هولونومیک^۳ (مورن، ۱۳۹۱: ۱۳۲) بازتولید سیستمی سرمایه‌داری در کوتاه‌ترین بردار زمانی از حرکت بازمی‌ایستد.

از سوی دیگر دولت هژمون به واسطه تسلط تعیین‌کننده بر اقتصاد جهانی سرمایه‌داری، ایجاد شکاف ساختی در فرایندهای تولیدی شبه‌انحصاری و پیش‌تاز در سطح جهانی، ایجاد یک ساختار شبکه‌ای مالی منسجم برپایه یک ارز هژمون و تصاحب سهم بیشینه از تولید ناخالص داخلی جهانی تسلط شبکه‌ای بر اجزا و کلیت ساخت نظام جهانی را بازتولید می‌کند (Hopkins & Wallerstein, 1982: 51-50). این روابط سلسله‌مراتب هژمونیک نیروی اصلی در تداوم شکاف ساختاری میان هژمون و دولت‌های کانونی و غیر کانونی است که یک هژمون می‌تواند ساختار نظام بین‌دولتی و گرایش‌های عینی و ذهنی دولت‌های مختلف را در ساخت نظام جهانی و در راستای منافع بلندمدت خود هدایت کند (Callinicos, 2009: 141-142).

از سوی دیگر منطق گسترش‌گرایی سیستمی سرمایه‌داری و تناقضات درونی آن در شرایط بحرانی وضعیتی را پدید می‌آورد که برآیند آن در سیاست خارجی نظامی‌گرا آشکار می‌شود. در واقع نظامی‌شدن زیرساخت اقتصاد سرمایه‌داری نزد دولت‌های مرکزی نظام جهانی یک گرایش کلی است که برای بازتولید پویایی درونی سرمایه‌داری و تضمین جریان تولید ارزش در اقتصاد ملی به عنوان یک نیروی مؤثر در گرایش‌های خنثی‌ساز بحران سرمایه‌داری مورد توجه قرار می‌گیرد.

در این شرایط افزایش میزان سنگین تولیدات تسلیحاتی و افزایش بودجه دفاعی می‌تواند جهت‌گیری سیاست خارجی دولت‌های پیشرفته سرمایه‌داری را در مسیری هدایت کند که بحران‌ها و تضادهای درونی دولت مرکزی را به فضاهاى ژئوپلیتیکی نظام جهانی و

-
1. Hologrammatique
 2. Holoscopique
 3. Holonomique

خارج از محدودیت‌های ساختاری درونی دولت‌های مرکزی هدایت نماید. در واقع حضور نظامی مستقیم قدرت‌های مرکزی در لایه‌های سه‌گانه نظام جهانی و سیاست‌های جنگی امپریالیستی آن‌ها، رابطه دیالکتیکی بحران‌های درونی این کشورها و پیوستگی بازتولید مناسبات سرمایه‌داری داخلی و بین‌المللی را با عملکرد ماشین جنگی و اقتصاد نظامی گرا نشان می‌دهد (Kolko, 1970: 48-49).

روندهای برگشت‌پذیر روابط شبکه‌ای نظام جهانی هم‌گام با تسلط قدرت هژمون بر اقتصاد جهانی یک رابطه ساختی با ریتم‌های چرخه‌ای^۱ و روندهای دوری^۲ در سرمایه‌داری ایجاد می‌نماید. این تحول در بازتولید حلقه پیچیدگی نظم/آنتروپی/بحران در ساختار سرمایه‌داری ملی هژمون و ساخت سرمایه‌داری بین‌المللی دگرذیسی‌های سیستمی را برپایه سیکل‌های هژمونیک پدید می‌آورد (Wallerstein, 2000: 217). از سوی دیگر بحران‌های سیستمی هژمونیک در امواج بلند انقباض اقتصاد جهانی دو تحول ساختاری به صورت تغییر کانون جغرافیایی نظام مند انباشت سرمایه و تغییر کانون مرکزی در فضای جغرافیایی هژمونیک نظام جهانی به وجود می‌آورد. در این فرایند یک سیکل انباشت مبتنی بر تولید مادی به انباشت مالی تغییر می‌یابد (Arrighi, 2010: 245-246).

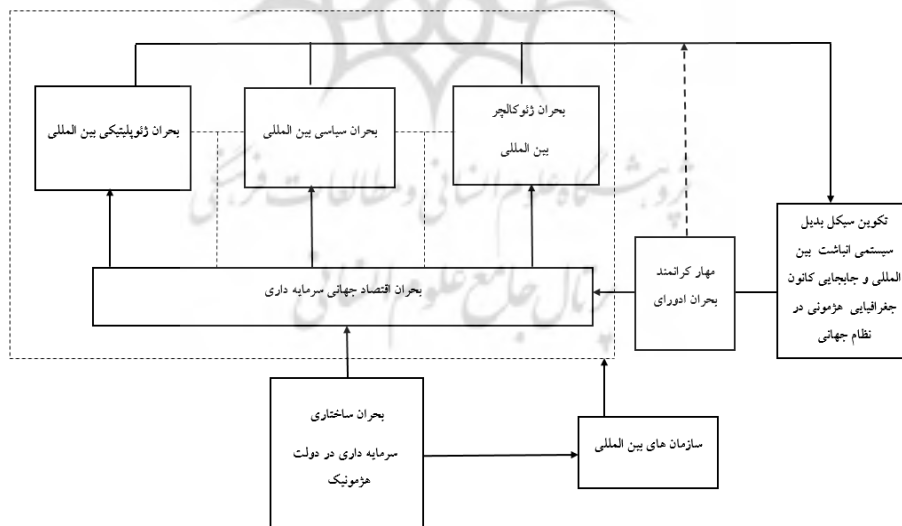
انبساط‌های مالی از یک سو بازتابی از گذرهای زمانی منحصربه‌فرد در دگرگونی‌های ساختاری نظام مدرن دولت‌های ملی حکمران است و از سوی دیگر جنبه لایتجزای بحران‌های هژمونی و استحاله احتمالی این بحران‌ها در انسداد هژمونیک است. این بحران‌ها می‌تواند به آشوب‌های سیستمی منتهی شود و در ظهور کانون‌های جغرافیایی جدید هژمونیک و یا گذارهای ساختاری در نظام جهانی اثرات برگشت‌ناپذیر داشته باشد (Saul et al., 2015: 67-68)؛ بنابراین متغیرهای بحران‌ساز سیستمی سرمایه‌داری در روابط پیچیده بحران‌های داخلی دولت هژمون در بحران‌های سیستمی سرمایه‌داری بر پایه کنترل شبکه‌ای دولت هژمون در نظام جهانی بازتولید می‌شود.

تکوین بحران‌های اقتصاد ملی هژمون از مبنای درونی تناقض‌ها و تضادهای ساختی سرمایه‌داری در سه سطح تناقض‌های بنیادی، متحرک و خطرناک تکوین پیدا می‌کند

1. cyclical rhythms
2. logistics

نقش ایالات متحده در بحران بلندمدت نظام جهانی سرمایه‌داری متأخر ... (ابوالفضل آنتی و سید امیرمسعود شهرامپا) ۶۴۹ (هاروی، ۱۳۹۴) و در مسیرهای شبکه‌ای سرمایه‌داری بین‌المللی به صورت سیستمی بازتولید می‌شود. پیامد ساختاری آن در اقتصاد جهانی گرایش نزولی نرخ سود بلندمدت سرمایه‌داری (مارکس، ۱۳۹۲: ۲۶۷-۲۶۶) و بازتولید این بحران در ساخت سیاسی، فرهنگی و روابط ژئوپلیتیکی نظام جهانی است که در روند بازتولید به یک بحران سیستمی بدل می‌شود.

در این رویکرد واپاشی بحران از ساخت اقتصادی به سایر سطوح ساختی سرمایه‌داری یعنی ابعاد سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و زیست‌بوم در یک رابطه شبکه‌ای در چارچوب یک سیستم پیچیده به صورت پاندمیک منتشر می‌شود و در نهایت پیچیدگی آشفستگی/بحران به صورت دوره‌ای در سیکل‌هایی که محصور در فضا-زمان ساختاری سرمایه‌داری است، متعین می‌شود. این بحران یا آشفستگی می‌تواند به صورت دوره‌ای و گذرا تکوین پیدا کند و یا سرشت ساختاری و پایدار سیستمی داشته باشد. در این راستا کنترل تعیین‌کننده هژمون بر سازمان‌های بین‌المللی به مثابه کانونی برای گسترش روابط پراکنده‌ساز عمل می‌کنند که تحمیل بحران‌ها یا منافع استراتژیک بلندمدت دولت هژمون در آن نهادها به واسطه روابط حقوقی و بوروکراتیک در دولت‌های عضو رابطه‌ای سازمان‌یافته ایجاد می‌کند (شکل ۱).

شکل ۱. پیچیدگی سیستمی در شار بحران از کانون هژمونیک نظام جهانی و اثرات تحقق سیکل هژمونیک بدیل (طراحی شده از سوی پژوهشگران)

یافته‌های پژوهش

بازتولید بحران سرمایه‌داری ایالات متحده در اقتصاد جهانی

تحقق سیکل سوم سیستمی هژمونیک، ایالات متحده را در موقعیت برتر اقتصاد جهانی نهادینه کرد. در این دوره ایالات متحده در تصاحب سهم بیشینه از GDP اقتصاد جهانی کامیاب بود (Fusaro, 2019: 207). از سوی دیگر تسلط ساختاری ایالات متحده بر اقتصاد جهانی تصویر متناقض‌نمایی را نشان می‌دهد که به واسطه کنترل سازمان‌یافته بر نهادهای مالی - تجاری برتون وودز، پویایی‌های اقتصاد جهانی را در رابطه شبکه‌ای نظام جهانی به سود منافع ملی خود به یک رابطه ساختی هژمونیک مشروط نمود (Hudson, 2003: 139-140).

چنین به نظر می‌رسد از دهه ۱۹۷۰ اقتصادهای سرمایه‌داری کانونی با محوریت ایالات متحده به مثابه قدرت هژمون به دنبال انقباض بلندمدت ساختاری و فشردگی در بارآوری و سودآوری منشأ اصلی در تکوین بحران نظام جهانی متأخر هستند. در این دوره سیکل بازتولید پویایی اقتصاد کلان ایالات متحده در روند بحران ممتد طولانی در گذار از صنعت گرایی به مالی گرایی گسسته شد و بازتولید روابط سرمایه‌داری ملی از در سطح سازمان تولید صنعتی به بخش نوظهور خدماتی، مالی و بورس انتقال یافته است؛ بنابراین روابط سرمایه‌داری مالی با ایجاد حباب‌های بزرگ، انباشت کاذب پدید آورد. به کلام دیگر هژمونی ایالات متحده در روند افول سیستمی یک سیکل چرخشی از فرایندهای تولید صنعتی به فرایندهای مالی را تجربه می‌کند. این روند در عمل انباشت مبتنی بر تولید مادی را به انباشت موهوم مالی دگرگون نموده که در سیکل بلند انقباض کندراتیف تکوین یافته است (Li, 2016: 46-47).

علت عمده آن افول بارآوری و سودآوری در بخش صنایع تولیدی پیش‌تاز و شبه‌انحصاری و ایجاد بحران در نظام انباشت ملی است. این وضعیت متناقض از دهه ۱۹۷۰ در ایالات متحده آغاز شده است. به کلام دیگر یک چرخش نظام مند از سرمایه‌گذاری و انباشت از صنایع و تولیدات کشاورزی به بخش خدمات با تمرکز بر مالیه و توسعه فرایندهای بانکی، مناسبات سرمایه‌داری کازینویی را در ایالات متحده گسترش داده است (Krippner, 2011: 33).

تحول پیش آمده از طریق شبکه سیستمی کنترل ایالات متحده بر اقتصاد جهانی به دلیل

نقش ایالات متحده در بحران بلندمدت نظام جهانی سرمایه‌داری متأخر ... (ابوالفضل آثقی و سید امیرموسعود شهرامی) ۶۵۱

فشاردهی فضا-زمان در عصر جهانی شدن نئولیبرال و بین‌المللی شدن سرمایه‌های مالی به یک الگوی مسلط در ساخت اقتصاد جهانی استحاله یافته است (Atikian, 2013: 17)؛ بنابراین زیرساخت‌های اقتصاد دیجیتال و نهاده‌سازی سرمایه‌داری شبکه‌ای به یک بخش مسلط در روند جهانی شدن نئولیبرال بدل شده است (Taft, 2016: 97-98). این روابط در سپهر افزایش شکاف‌های طبقاتی و بحران ممتد بیکاری و عدم توازن در توزیع منابع اجتماعی و مادی به تعمیق بحران بازتولید روابط سرمایه‌داری ایالات متحده در دوره بلندمدت متأخر استحاله یافته است؛ بنابراین در دوره مورد بحث تحولات عمومی اقتصاد سرمایه‌داری ایالات متحده به سوی سقوط نرخ سود گرایش داشته است (Mosele, 1991).

اثرات بی‌میانجی این بحران اقتصادی، به‌مثابه بازتولید بحران در نظام کنترل هژمونیک جهانی ایالات متحده بوده است که در سطح سیاسی، فرهنگی، نظامی و ژئوپلیتیکی بازخوران‌های سیستمی ایجاد کرده است. به کلام دیگر انقباض بلندمدت اقتصاد ایالات متحده از دهه ۱۹۷۰ به صورت سیستمی در کل نظام جهانی بازتولید تولید شده و به صورت تصاعدی فشاردهی سود شرکت‌ها را با تعدیل ارزش موجودی بدون تعدیل مصرف سرمایه در کل اقتصاد جهانی را به دنبال داشته است (Berberoglu, 2012: 30).

به کلام دیگر بحران در چرخه کلان روابط سرمایه‌داری تولید، توزیع، مبادله و انقباض سطح تقاضای کل در ایالات متحده ظرفیت جذب کالا و خدمات وارداتی از شرکای تجاری و اشنگتن را محدود نموده و از این مسیر در زنجیره بازتولید کل اقتصاد جهانی و لایه‌های غیر کانونی به‌استثنای چین و هند، به انقباض سیستمی بلندمدت در اقتصاد جهانی دامن زده است (Maddison, 2007: 380) (شکل ۱).

شکل ۲. انقباض رشد تولید ناخالص داخلی اقتصاد جهانی سرمایه‌داری ۱۹۶۱-۲۰۲۱ (world bank, 2021)

چنین می‌نماید انبساط جهانی شدن انباشت مالی از کانون هژمونیک آمریکایی در دوره ۲۰۰۹-۱۹۷۰ در مقیاس ۱۰۵ کشور بررسی شده رابطه مثبت با رشد اقتصاد جهانی نداشته است (Scrapanti, 2014: 26). در مقابل دگرذیسی‌های نظام جهانی متأخر نشان می‌دهد نوسان‌های سرمایه‌داری در ایالات متحده، بازتولید آشفتگی‌های بزرگ مقیاس در کل اقتصاد جهانی را نشان می‌دهد. تسلط دلار بر جریان نرخ‌های مبادلاتی ارزهای جهانی با وجود تبدیل ایالات متحده به بزرگ‌ترین بدهکار در اقتصاد جهانی از دهه ۱۹۸۰ و شار سیستمی آشفتگی‌های اقتصادی آن به واسطه امپریالیسم دلار در سطح بین‌المللی متغیر عمده در تحکیم ساختار پراکنده‌ساز نظام پولی و بانکی بین‌المللی بوده است (Kiely, 2005: 110-111).

از سوی دیگر اثرات بحران‌های سیستمی سرمایه‌داری هژمون در بیش از دوم سوم نظام جهانی یعنی مناطق پیرامونی به علت عقب‌ماندگی در فرایندهای تولیدی و وابستگی ساختی به دولت‌های کانونی به افزایش پیچیدگی‌های توسعه‌نیافتگی در مؤلفه‌های فروپاشی انباشت مالی یا تعمیق سیکل باطل انباشت ساختاری و نزول نرخ رشد گرایش داشته است (United Nations, 2010).

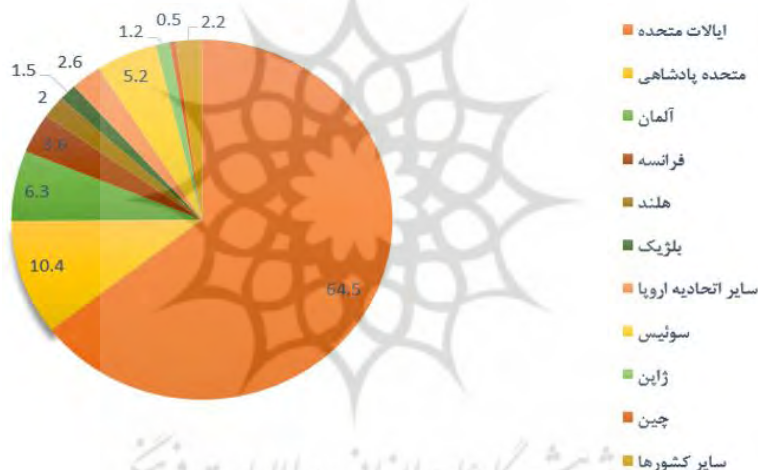
برآیند نهایی بحران‌سازی در محتوای مالی‌سازی اقتصاد جهانی با محوریت هژمونی ایالات متحده و جهانی‌سازی سرمایه‌داری کازینویی در کشورهای در حال توسعه در شار سیستمی بحران‌های مالی نظام جهانی و بازخور آن در بحران افزایش بیکاری، کاهش نرخ رشد و افزایش تورم را نشان می‌دهد (Abreu & Agarwal, 2009: 2-; Ramanaiah, 2011: 3-4).

۳. فروپاشی مالی ۲۰۰۸ و پیامدهای سهمگین چند سویه آن بر ساختار اقتصادی کشورهای پیرامونی مصداق عینی عمده در این روابط بحران‌زای هژمونیک مالی است (United Nations Industrial Development Organization, 2011).

از این چشم‌انداز مطالعات متعین آماری در باب اثرات انقباضی و بحرانی فروپاشی مالی ۲۰۰۸ در ایالات متحده و سایر کشورهای کانونی سرمایه‌داری بر اقتصاد کشورهای پیرامونی به‌ویژه در قاره آفریقا مشهود است (Overseas Development Institute, 2010)؛ بنابراین الزامات مالی شدن ایالات متحده در دوره متأخر، مالی‌سازی اقتصاد جهانی را به دنبال داشته و نوسان اقتصاد جهانی از مبدأ سرمایه‌داری آمریکایی از دهه ۱۹۸۰ سیکل‌های

نقش ایالات متحده در بحران بلندمدت نظام جهانی سرمایه‌داری متأخر ... (ابوالفضل آثقی و سید امیرمسعود شهرامی) ۶۵۳

تجاری را به بخش اقتصاد دیجیتال و مالی بین‌المللی هدایت نموده است. در این دوره بحران‌های ۲۰۰۱-۱۹۹۹ و ۲۰۰۹-۲۰۰۷ شدیدترین سیکل‌های تجاری ناشی از انباشت مالی از جنگ جهانی دوم به بعد به‌شمار می‌رود. در این محتوا جریان انباشت نظام مند مالی جهانی در سطح سرمایه‌داری بین‌المللی با مرکزیت ایالات متحده بیشترین سهم را به این کشور سرازیر کرده است. در روند برگشت پذیر سیستمی از تضادهای انباشت مالی در نظام جهانی شار بحران‌های مالی و فروپاشی سرمایه‌داری کازینویی نیز از مبدأ کانونی اقتصاد ایالات متحده تکوین یافته و در نهایت فروپاشی انباشت مالی با جمع کل پولی ۱/۳۳۷ تریلیون دلار معادل ۱/۲۴۲ تریلیون یورو را در سطح سیستمی باز تولید کرده است (شکل ۳).

شکل ۳. توزیع جهانی استهلاک از دست‌رفته انباشت مالی بانک‌های کشورهای مختلف در بحران مالی

(Sinn, 2010: 166) ۲۰۰۷-۲۰۱۰

از منظر مسائل توسعه، سیاست‌های بحران‌ساز ایالات متحده در ساز و کارهای نظام جهانی متأخر پیوند تنگاتنگی با فرایندهای نئولیبرال‌سازی الگوهای رشد و توسعه در این دوره داشته است. ایالات متحده از دهه ۱۹۷۰ به واسطه جهانی‌سازی دکتورین شوک و تحمیل راهبردهای سرمایه‌داری بنیادگرا بر اساس اصول اجماع واشنگتن در عرصه آزادسازی اقتصادی (Serra & Stiglitz, 2008: 14-15) در تکاپوی ایجاد تطبیق فراماسیون‌های سیستمی توسعه با پیچیدگی‌های سرمایه‌داری مالی نئولیبرال و

پیچیدگی‌های روند افول هژمونی آمریکایی بوده است (Duménil & Lévy, 2011: 8-9). از این منظر فشارهای سیستمی درزمینه سیاست‌گذاری رشد و توسعه از مبدأ صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی به‌مثابه بخشی از قلمرو وزارت خزانهداری ایالات متحده، کانون اصلی سیاست‌گذاری سیستمی با پیامد بحران‌ساز در عرصه توسعه جهانی ارزیابی می‌شود (استیگلیتز، ۱۳۸۷: ۱۰۹)؛ بنابراین روند نئولیبرال‌سازی در ایالات متحده از دوره ریاست جمهوری ریگان اثرات تشدیدکننده در تعدیل سطوح دستمزد، تمرکز ثروت در طبقات بالای جامعه و گسترش فقر را پدید آورده است (Basu et al., 2016: 71). بازخوران این روند در کشورهای در حال توسعه در تشدید پیچیدگی تعدد ساختی توسعه‌نیافته و اشکال مختلف بحران‌های ملی پیرامونی متحقق شده است.

کل این روند اثرات خود را در افزایش ضریب جینی و بینواسازی جهانی نشان داده و این روند تا سطحی گسترش یافته است که به تسهیل انباشت انبوه در بالاترین طبقات جهانی یاری رسانده و اساسی‌ترین کارکردهای نهاد دولت در تأمین نیازهای آموزشی، نظام سلامت، کنترل منابع اصلی غذایی را برون‌سپاری و به یک رابطه کالایی سرمایه‌دارانه بدل کرده است (Piketty, 2020: 650-651). پیامدهای آشوب‌سازی برنامه‌های رشد و توسعه نئولیبرال در کشورهای مختلف به‌صورت بی‌ثباتی‌های مداوم در سیستم‌های سیاسی، اختلال در برنامه‌ریزی بلندمدت برای توسعه ساختاری مناطق پیرامونی و بازتولید کنش‌های جمعی خشونت‌آمیز در همه لایه‌های نظام جهانی با اهداف آشکار معیشتی و اقتصادی بوده است (اسکوبار، ۱۴۰۰: ۱۴۵-۱۴۴).

به کلام دیگر این تناقض‌ها در یک ارزیابی کلی از مورفولوژی نابرابری اقتصاد جهانی شکل عریان به کشمکش‌های طبقاتی بخشیده و قطبی شدن فزاینده نظام اجتماعی را به دنبال داشته است (Atkinson & Piketty, 2007). این وضعیت به دنبال بحران بدهی جهان سوم به وضعیت بسیار آشفته در این مناطق بدل گردیده که محور اصلی این بحران‌ها در سطح مناطق پیرامونی با تحمیل مقررات تعدیل ساختاری و الگوهای رشد و توسعه نهادهای برتون وودز متحقق شده است؛ بنابراین ایجاد اختلال سیستمی در روند رشد و توسعه متعارف جهانی و بروز آشفتگی در شاخص‌های کمی

نقش ایالات متحده در بحران بلندمدت نظام جهانی سرمایه‌داری متأخر ... (ابوالفضل آثقی و سید امیرمسعود شهرانیا) ۶۵۵

و کیفی آن برآیند اقدامات ایالات متحده در همگون‌سازی فرم‌اسیون رشد و توسعه نظام جهانی بر مبنای نیازهای ساختاری این کشور و بازتولید روابط هژمونیک از مبنای سرمایه‌داری استثنائی آمریکایی بوده است.

در این سپهر بحران هژمونی ایالات متحده اثرات سیستمی خود را در مورفولوژی نامتقارن توسعه نظام جهانی بازتولید نموده که به صورت ممتد در سرمایه‌داری متأخر تعمیق یافته است (Amin, 2011: 62-64). چنین به نظر می‌رسد این تغییر بازتابی از اهداف بلندمدت ایالات متحده برای ایجاد ترمیم فضای جغرافیایی روابط هژمونیک و بازتولید شکاف ساختاری در نظام جهانی است. از این چشم‌انداز ترویج سیستمی الگوهای رشد و توسعه از محور صندوق بین‌المللی پول، بانک جهانی و سازمان تجارت جهانی، موانع حقوقی، بوروکراتیک و سیاسی را برای مهار مقاومت کشورهای مختلف در مقابل روند جهانی‌سازی مدل رشد و توسعه نولیبرال آمریکایی را از میان برداشته و مقاومت دولت‌های مستقل در برابر فشارهای اقتصادی سیستمی هژمونیک ایالات متحده را به همکاری داوطلبانه از موضع ضعف بدل نموده است.

بحران‌سازی ایالات متحده در مسائل سیاسی و ژئوپلیتیکی نظام جهانی

تحولات بحرانی نظام جهانی از دهه ۱۹۷۰ به صورت کشمکش‌های سیاسی و ژئوپلیتیکی پیوند آشکاری با بحران‌گذار از سیکل سوم هژمونیک و سیاست خارجی تهاجمی ایالات متحده با هدف ایجاد یک نظم جهانی مبتنی بر الهه صلح آمریکایی^۱ در چهارچوب راهبرد سیستمی مبتنی بر سلطه هژمونیک بدون رقیب^۲ را نشان می‌دهد (Ryan, 2019: 4). چنین می‌نماید تضعیف موقعیت جهانی ایالات متحده در موج بلند انقباضی روبه پایین کندرانی از دهه ۱۹۷۰ اثرات تضعیف‌کننده بر منافع اقتصادی هژمون وارد نموده و تقلیل سهم ایالات متحده از سهم تولید ناخالص اقتصاد جهانی در مقابل کانون‌های رقیب انباشت شرق و اروپا بازتاب عینی این روند را نشان می‌دهد. این رقم در ۱۹۵۰ برای ایالات متحده ۲۷ درصد، اتحادیه اروپا ۲۴/۱ درصد و برای چین ۴/۵ درصد و در یک تغییر اساسی در سال ۲۰۱۰ به ترتیب برای اولی ۱۹/۱

1. Pax Americana
2. Full Spectrum Dominance

درصد، دومی ۱۴/۸ درصد و سومی ۲۱/۸ درصد را نشان می‌دهد (Madison, 2010 & Project Madison, 2013).

در مقابل اقدامات ایالات متحده در یک سلسله از واکنش‌های تهاجمی و مرکانتیلیستی به اثرات انقباضی بحران سیستمی اقتصاد بین‌المللی سرمایه‌داری متأخر بازخوران‌های بحران‌ساز سیاسی و ژئوپلیتیکی در نظام جهانی ایجاد کرده است. این بحران‌ها از یک سو به صورت تشدید رقابت تسلیحاتی و افزایش مخارج نظامی-امنیتی در بردار زمانی ۲۰۲۰-۱۹۹۱ تعیین یافته است (Holden, 2016: 15-16)؛ و از سوی دیگر با تهاجمات امپریالیستی برای نفوذ در قوس ژئوپلیتیکی خاورمیانه، اوراسیا و دربرگیری اقتصادی نظام جهانی با ابزارهای راهبردی توسعه شوک درمانی نولبرال و مقررات حمایت‌گرایی تداوم یافته است. روند مشابه در تقابل آشکار اقتصادی و سیاسی با چین در عرصه اقتصاد جهانی، سازمان‌های بین‌المللی و صف‌آرایی در حوزه ژئوپلیتیکی حاشیه آسیا-پاسفیک از اواخر سده بیستم بخش دیگری از اقدامات بحران‌ساز واشنگتن برای مهار روند فروپاشی سیکل سوم هژمونیک آمریکایی بوده است (Mahmud Ali, 2015: 17-18).

این روند برآیند سیاست هژمونیک جهانی ایالات متحده با هدف دربرگیری و خفگی استراتژیک چین در نیم‌کره شرقی و ایجاد اختلال و انسداد در روند افزایش تصاحب چین از تولید ناخالص اقتصاد جهانی است. از این منظر مداخله واشنگتن در پیچیدگی‌های ژئوپلیتیکی شرق دور با محوریت سه بحران ممتد شبه جزیره کره و ارتباط آن با منافع ژئوپلیتیکی ژاپن، تنش‌های فی‌مابین چین و تایوان و جلوگیری از انبساط میدان عملیاتی ارتش چین در فضای جغرافیایی سه‌گانه مذکور بستری برای تکوین بحران‌های ژئوپلیتیکی بوده است (Zhu, 2006: 100-101).

به نظر می‌رسد روند رشد و توسعه اقتصادی چین و تسری مزایای مالی و تکنولوژیک آن به زیرساخت‌های ارتش ملی آن در یک بردار زمانی کوتاه‌مدت می‌تواند به یک صف‌آرایی تمام‌عیار نظامی در پیرامون شرقی ژئوپلیتیکی چین با یگان‌های ارتش ایالات متحده بدل شود (Johnson, 2018: 67-68; Heginbotham, 2015: 323-324)؛

نقش ایالات متحده در بحران بلندمدت نظام جهانی سرمایه‌داری متأخر ... (ابوالفضل آثی و سید امیرموسعود شهرامی) ۶۵۷

بنابراین پیوند این متغیرهای پراکنده‌ساز با روند افول سیکل سوم هژمونیک آمریکایی و نقطه متقارن آن یعنی تحقق احتمالی سیکل چهارم هژمونیک و صعود جهانی چین محور اصلی بحران‌های سیستمی اصلی جهانی متأخر است که ایالات متحده مجدانه در صدد توقف یا تعلیق این روند ساختاری است. بازتاب متعین جهانی آن سیاست‌های آنتروپیک مذکور از سوی ایالات متحده به صورت بحران‌سازی جدید یا تعمیق بحران‌های ژئوپلیتیکی پیشین در گستره عام نظام جهانی است.

این روند احتمالاً تا افول نهایی سیستمی ایالات متحده و تحقق‌پذیری سیکل چهارم هژمونیک تداوم خواهد داشت. به نظر می‌رسد این فرایند تهاجمی پیوند آشکار با اقدامات مجتمع‌های نظامی-صنعتی برای تقویت اقتصاد تسلیحاتی در صنایع نظامی و حواشی غیرنظامی ایالات متحده را نشان می‌دهد. در واقع تکاپو برای مهار گرایش نزولی نرخ سود بلندمدت در اقتصاد ایالات متحده به واسطه انتقال مازاد سرمایه به عرصه سیاست خارجی تهاجمی از یکسو بازتولید افزایش بودجه دفاعی را به دنبال داشته است و از سوی دیگر تجارت جهانی تسلیحات و صادرات جنگ افزارهای آمریکایی را گسترش داده است. هدف راهبردی مستقیم هر دو این فرایندها در جلوگیری از افت تولید ناخالص داخلی اقتصاد هژمون در مقیاس جهانی و تقویت گرایش‌های خنثی‌ساز در نزول نرخ سود بلندمدت بوده است (Hossein-Zadeh, 2006: 200-201).

در این راستا واکنش مشابه کانون قدرت در امریکا باوجود اثرات قانون بازتولید گسترده منفی^۱ نسبت به پیش‌برد سیاست‌های کلان راهبردی مذکور، افزایش مخارج نظامی و هدایت یک جنگ سرد پوششی در کل تقسیمات ژئوپلیتیکی نظام جهانی همراه است. در این راستا روند افزایش بودجه نظامی ایالات متحده در بردار زمانی ۱۹۹۰-۲۰۲۰ یک سمت و سوی صعودی مداوم داشته است. از حیث رتبه بندی، بودجه نظامی ایالات متحده در سال ۲۰۲۰ بیش از معادل مجموع مخارج نظامی ائتلاف بریکس، اتحادیه اروپا و کشورهای خاورمیانه بوده است و ۳۹ درصد کل مخارج نظامی جهانی را تشکیل می‌دهد (Stockholm International Peace Research Institute^۲, 2021)؛

1. Extended negative reproduction

2. SIPRI

بنابراین برآیند این افزایش در سطح کلی مخارج نظامی در قالب اتخاذ یک سیاست خارجی تهاجمی و هدایت عملیاتی مداوم یگان‌های تحت فرماندهی پنتاگون در فراسوی مرزهای ملی با هدف مهار ژئوپلیتیکی یا اقدامات تهاجمی برای تضعیف و انهدام مواضع دولت‌های ضد هژمون و عملیات‌های موهوم ضد تروریستی متحقق شده است.

به نظر می‌رسد ایالات متحده در دوره پسا شوروی هم‌زمان با کاهش منابع انسانی خدمات جنگی، تغییر و اصلاح در ترکیب منابع سازمانی، فنی و لجستیکی ارتش در یگان‌های ماورا بحار و اعمال نفوذ در ناتو، دولت‌های عضو ناتو را وادار به افزایش شمار کل نفرات نظامی و تسلیحاتی نموده است. از سوی دیگر ایالات متحده با ترغیب به افزایش منابع انسانی و تسلیحاتی دولت‌های عضو ناتو با هدف جبران کاهش کارکنان یگان‌های جنگی خود در حوزه‌های مختلف ژئوپلیتیکی نظام جهانی مؤلفه دیگری بر میلیتاریستی شدن نظام بین‌الملل به روش برون‌سپاری کارکردهای هژمونیک به هزینه دولت‌های هم‌پیمان را به اجرا درآورده است (Morgan & Cohen, 2020: 8, 10).

از سوی دیگر تغییر الگوهای مدیریت سیاست جهانی ایالات متحده بر مبنای تنظیم استراتژی‌های کنترل ساختاری بر نظام بین‌الملل و مهار رقبای قانونی در فضای جغرافیایی نیم‌کره شرقی در دوره پسا شوروی از نظر سیاسی و نظامی - امنیتی اثرات بحران‌ساز در کل تقسیمات ژئوپلیتیکی نظام جهانی پدید آورده که به صورت هدایت جنگ‌های بشردوستانه، بحران‌سازی و مداخله نظامی بالکان، عملیات‌های مداوم جنگی در خاورمیانه و تشدید رقابت تسلیحاتی در حوزه ژئوپلیتیکی شرق دور - پاسیفیک و خاورمیانه متعین شده است (Black, 2008: 180-181).

در این سپهر، اثرات بحران‌سازی‌های امنیتی و ژئوپلیتیکی ایالات متحده در فضاهاى جغرافیایی مختلف، ساختارهای قدرت منطقه‌ای، سنخ تعادل و توازن قوای نیروهای مسلح دولت‌های مناطق هدف را تحت تأثیر قرار داده است؛ بنابراین واکنش‌های تهاجمی با محتوای بازدارندگی از سوی دولت‌های متعارض و رقیب ایالات متحده

نقش ایالات متحده در بحران بلندمدت نظام جهانی سرمایه‌داری متأخر ... (ابوالفضل آثقی و سید امیرمسعود شهرامی) ۶۵۹

برای مهار فشارهای هژمونیک، منطق رئالیسم تهاجمی را به یک پارادایم مسلط در نظام جهانی متأخر بدل نموده است؛ بنابراین برآیند بی‌میانجی کل این روندها پراکنده‌ساز سیستمی در ساختار ژئوپلیتیک نظام جهانی انسداد و آگشتی امنیت و نظم در فضاهای جغرافیایی به سوی افزایش تصاعدی و ممتد مخارج نظامی بین‌المللی بوده است (Stockholm International Peace Research Institute, 2021).

در این راستا توسعه زیرساخت‌های بازدارندگی موشک پایه و گسترش کلاس‌های مختلف تسلیحات دریایی و زیرسطحی با دقت و قدرت تخریبی بالا و تسلیح یگان‌های زمینی به انواع سلاح‌های بسیار پیشرفته سبک و سنگین برآیند عینی نظامی شدن تقسیمات ژئوپلیتیکی و واکنش به حضور ارتش ایالات متحده در بیش از ۷۰۰ پایگاه عملیاتی در سراسر سیاره زمین است (مک‌کوی، ۱۴۰۰: ۱۰۱). این نگرش‌های جنگ‌افروانه و بازگشت به الگوهای کلاسیک امپریالیستی با تفوق قدرت‌گیری جریان نئوکان در ساخت قدرت ایالات متحده پیوند آشکار داشته است. به کلام دیگر فروپاشی شوروی سابق شرایطی را از جهت عینی و ذهنی برای ایالات متحده فراهم نمود تا روند جهان‌گستری خود را بر مبنای رسالت تاریخی انسان سفیدپوست و تحت لوای ایدئولوژی سرمایه‌داری نئولیبرال تداوم بخشد.

در این مرحله شکست سوسیالیسم شوروی مسیر جنگ‌های آتی ایالات متحده را بر پایه تئوری کشمکش‌های جهانی فرهنگی و تمدنی هموار نمود. هم‌زمان اقدامات نومحافظه‌کاران در دهه پایانی سده بیستم برای تدوین سیاست‌های راهبردی بازبینی در تعهدات دفاعی در زمینه تسلیحات نامتعارف و اقدام برای جنگ‌های پیشگیرانه و تغییرات سازمانی، فنی و عملیاتی پنتاگون برای متحقق ساختن راهبرد الهه صلح بدون رقیب قرن جدید آمریکایی از سوی طراحان نومحافظه‌کار بوده است (Rebuilding America's Defenses, 2000: 5; Dorrien, 2004: 118-119).

در این سپهر مؤلفه محوری در شار سیستمی بحران‌های نظامی ژئوپلیتیکی در نظام جهانی در بردار زمانی ۲۰۲۰-۱۹۹۱ بازتاب اثرات اقدامات کانون قدرت در واشنگتن برای ممانعت از افول هژمونی آمریکایی، ظهور هژمون بدیل و مهار دولت‌های غیر کانونی در تقسیمات ژئوپلیتیکی مختلف بوده است. به نظر می‌رسد شدت راهبردهای

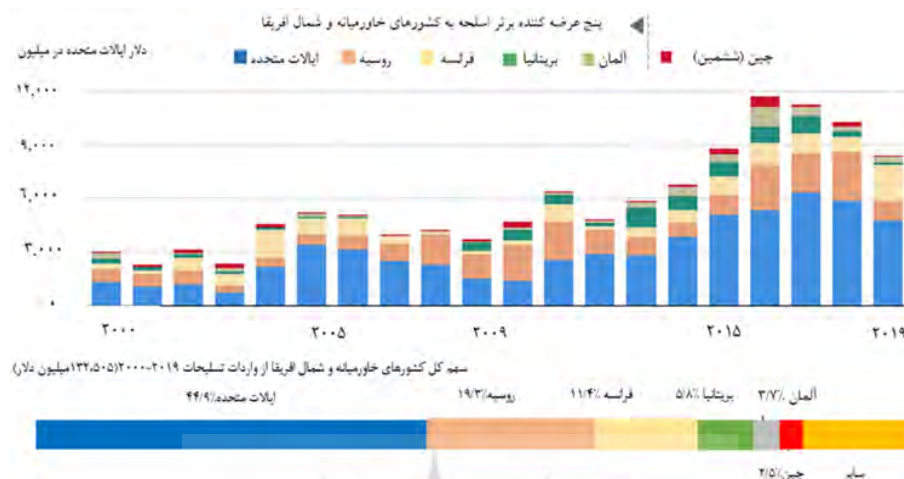
بحران‌ساز هژمونیک در دوره متأخر سرمایه‌داری در واکنش ضدسیستمی -ضدهژمونیک دولت‌های مستقل متحقق شده است. از این منظر مقابله و ضد حمله راهبردی، لحظه تصادم منافع هژمون با دولت‌های مستقل و منتقد نظم آمریکایی است که پیامدهای بحران‌ساز آن در سطوح منطقه‌ای و جهانی در روند افول سیکل سوم هژمونیک بازنمایی شده است (Fels, 2017: 45-46).

چنین می‌نماید که بحران ژئوپلیتیکی نظام جهانی متأخر پیوند تنگاتنگی با روند فروپاشی سیکل سوم سیستمی هژمونیک و صعود جهانی چین دارد. از این منظر اقدامات راهبردی ایالات متحده برای مهار و دربرگیری ژئوپلیتیکی و اقتصادی چین و ایجاد انسداد در انبساط سیستمی این کشور در نظام جهانی، رویارویی آشکار چین با ایالات متحده به دنبال آورده است. این تقابل در عرصه سازمان‌های بین‌المللی و صف آرائی نظامی در فضای جغرافیایی دریای چین و حاشیه غربی پاسیفیک و رقابت معطوف به حذف رقیب در اقتصاد جهانی بر پایه راهبردهای مرکانتیلیستی جدید در حال گسترش است. از آنجاکه ایجاد امنیت در ساحل طلایی چین برای تضمین و ثبات تجارت جهانی و تداوم رشد و توسعه اقتصادی چین اهمیت استراتژیک و بلندمدت دارد؛ بنابراین واکنش منطقی چین در قالب افزایش مخارج نظامی و توسعه کمی و کیفی جنگ‌افزارهای فوق پیشرفته عملیاتی شده است.

هدف نخست در این راهبردهای مبتنی بر رئالیسم تهاجمی، مهار و اخراج ایالات متحده از پیرامون شرق ژئوپلیتیکی چین است (Zhao, 2008: 168-169)؛ بنابراین در عصر پساکمونستی برخلاف دیدگاه جریان فکری راست جهانی همانند فوکویاما که بر کاهش تنش‌های جهانی بعد از فروپاشی شوروی و انقباض مخارج نظامی ایالات متحده تأکید داشتند (Fukuyama & Fasting, 2021)، کشمکش‌های جهانی و بحران‌های پیچیده و متعدد در فضاها ژئوپلیتیکی مختلف در نظام جهانی بر گسترش تجارت جهانی اسلحه و افزایش حجم تولیدات صنایع جنگی و در کل انبساط میانگین بودجه دفاعی جهان گرایش یافته است. از این حیث ایالات متحده نخستین رتبه در تجارت جهانی تسلیحات به‌ویژه صادرات اسلحه به کشورهای در حال توسعه مستقر در

نقش ایالات متحده در بحران بلندمدت نظام جهانی سرمایه‌داری متأخر ... (ابوالفضل آثقی و سید امیرمسعود شهرامی) ۶۶۱

حوزه‌های ژئوپلیتیکی بحران‌زا را دارد (شکل ۴).

شکل ۴. عرضه کنندگان تسلیحات به خاورمیانه و شمال آفریقا ۲۰۰۰-۲۰۱۹

(Congressional Research Service, 2020: 7)

رقابت تسلیحاتی یادشده در شرایطی پیش رفته است که ایالات متحده عملاً بعد از سه دهه جنگ مداوم و استقرار پایگاه‌های نیروهای سه گانه ارتش و ایستگاه‌های اطلاعاتی متعدد در خاورمیانه از دستیابی به اهداف استراتژیک و ژئوپلیتیکی ناکام بوده و کماکان سطح بالای بودجه وزارت دفاع و نهادهای مرتبط آن در بالاترین سطح از مخارج تاریخ ارتش‌های جهان قرار دارد. این در حالی است که مخارج جنگی و حضور نیروهای نظامی - امنیتی ایالات متحده و مسائل فرعی آشوب‌های خاورمیانه با هدف مبارزه علیه تروریسم و امپریالیسم بشردوستانه هزینه‌ای بالغ بر هشت تریلیون دلار و ۹۰۰۰۰۰ کشته در دوره ۲۰۰۱-۲۰۲۰ بر جای گذاشته است (Brown University, 2021).

این جنگ مداوم بدون تحقق اهداف آن با خروج شتاب زده نظامی از افغانستان و عدم دستیابی به شعارهای کذایی گسترش دموکراسی، حقوق بشر و توسعه پایدار در کشورهای تحت اشغال ماهیت سیاست خارجی مبتنی بر راهبرد نئوکان‌ها و پنتاگون برای ایجاد امپریالیسم هژمونیک بدون رقیب را در معرض افشا قرار داد. آنچه به مسئله بحران‌سازی سیستمی ایالات متحده در جنگ‌های دو دهه نخست سده بیست و یکم مربوط می‌شود تعمیق بحران‌های داخلی کشورهای اشغال‌شده و نهادینه‌سازی پایدار پسرقت در روند رشد

و توسعه این کشورها به واسطه تخریب زیرساخت‌های ملی و تسری بحران‌های داخلی عراق و افغانستان به کل منطقه خاورمیانه بوده است (Nivat, 2005). این بحران‌ها ابعاد مختلف امنیتی و نظامی، جابه‌جایی‌های ناهنجار دموگرافیک به سوی کشورهای دیگر، انتقال روندهای اقتصاد کاذب مبتنی قاچاق کالا، انسان و مهاجرت نیروی بیکار به کشورهای هم‌جوار است که به دنبال اشغال‌گری ایالات متحده در خاورمیانه به صورت کم‌سابقه‌ای گسترش یافته است. رئوس شاخص عمده این بحران‌ها را می‌توان در افزایش تصاعدی ترانزیت مواد مخدر و کشت خشخاش و تولید تریاک در دوره حضور نظامی ارتش ایالات متحده در افغانستان نشان داد. در دوره مذکور اراضی زیر کشت خشخاش با یک روند تصاعدی افزایش یافته است (Pain, Kerami & Nemat, 2021:8-9) (شکل ۵).

شکل ۵. مساحت اراضی زیر کشت خشخاش در افغانستان ۱۹۹۴-۲۰۲۱ United Nations Office (on Drugs and Crime, 2022: 4)

این روندهای پراکنده‌ساز سیستمی به واسطه حمایت ایالات متحده از اسرائیل برای ابراز موجودیت ژئوپلیتیکی متغیر دیگری از بحران‌سازی ایالات متحده در غرب آسیا را به نمایش می‌گذارد. به کلام دیگر تلاش تاریخی واشینگتن برای گسترش پیرامون ژئواستراتژیک اسرائیل و تحکیم موقعیت ژئوپلیتیکی آن به واسطه پشتیبانی هدف‌مند در

نقش ایالات متحده در بحران بلندمدت نظام جهانی سرمایه‌داری متأخر ... (ابوالفضل آثقی و سید امیرمسعود شهرامی) ۶۶۳

سازمان‌های بین‌المللی و حمایت‌های مالی و تسلیحاتی از رژیم تل‌آویو به واکنش‌های متقابل تقویت تسلیحاتی و آشوب‌های امنیتی در خاورمیانه دامن زده و یک فرایند تصاعدی روزافزون رقابت تسلیحاتی و کشمکش مداوم در میان کشورهای منطقه پدید آورده است (Ross, 2015; Dabbah, 2007: 69-70). این روند بر مبنای همدستی رژیم‌های وابسته عرب خلیج فارس به هژمون و تقابل ژئوپلیتیکی آن‌ها با کانون تمدنی ایران اشکال پیچیده‌ای از بحران‌های سیاسی، نظامی-امنیتی و رقابت تسلیحاتی مضاعف را در منطقه بازتولید کرده است (Cook, 2008: 27-28).

این راهبرد به مثابه یک متغیر پراکنده‌ساز ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیکی نقش ایالات متحده را در نفاق افکنی امپریالیستی برای پیش‌برد سیاست سلطه‌گری در خاورمیانه و سایر قلمروهای ژئوپلیتیکی رقیب را با هدف گسترش اقتصاد سیاسی میلیتاریستی برای بازتولید چرخه صنایع سنگین تسلیحاتی در نهادهای تسلیحاتی همانند لاکهید مارتین، نورثروپ، بوئینگ و... را نشان می‌دهد. به نظر می‌رسد سیاست تجارت جهانی تسلیحاتی ایالات متحده در تضمین بازتولید انباشت ملی و تولید ارزش افزوده در اقتصاد کلان با راهبرد بلندمدت تعدیل بحران ساختاری سرمایه‌داری آمریکایی به اجرا درآمده است.

بحران‌سازی ژئوپلیتیکی و سیاسی منطقه‌ای به واسطه هدایت پنهان یا حمایت از جنگ‌های منطقه‌ای از سوی ایالات متحده برای مقابله با نفوذ ژئوپلیتیکی دولت‌های واجد سیاست خارجی ضد هژمونیک همانند ایران و مداخله جهت دار در جنگ سوریه و یمن نمود عینی در تقویت منافع هژمونیک در سده بیست و یکم بر پایه راهبرد اقتصاد تسلیحاتی و بحران‌سازی هدف‌مند ژئوپلیتیکی بوده است؛ بنابراین حضور مداوم نیروهای سه‌گانه ارتش ایالات متحده تحت مراکز فرماندهی مختلف جهانی از جمله سنت کام و اقدامات آشوب‌ساز و بی‌ثبات‌کننده دستگاه‌های اطلاعاتی ایالات متحده در خاورمیانه منشأ اصلی در واپاشی نظم و تقویت روابط آنتروپیک در سطح گسترده‌ای از هارتلند جهانی بوده است.

در این راستا هژمونی آمریکایی در ایجاد روندهای بحرانی و پراکنده‌ساز در سایر فضاها ژئوپلیتیکی متصل به مختصات جغرافیایی قدرت‌های کانونی رقیب در ارواسیا و حاشیه شرق دور-پاسیفیک بعد از فروپاشی شوروی سابق در نوک تیز استراتژی سیاست خارجی واشنگتن قرار گرفته است. این راهبرد بحران‌ساز بر مبنای سیاست توسعه‌یابنده سه

لایه‌ای نظامی-سیاسی-فرهنگی برای گسترش فضای عملیاتی ناتو با اولویت عضوگیری از اقمار سابق شوروی در ژئوپلیتیک اوراسیا، تنش‌های روسیه و ناتو را به سرکردگی ایالات متحده به دنبال داشته و انتقال بحران روند گسترش فضای ناتو در روابط شبکه‌ای نظام جهانی بسان یک تحول منطقی بحران‌ساز در روابط قدرت‌های کانونی شمرده می‌شود؛ بنابراین مؤلفه بحران‌ساز یادشده بسان مؤلفه‌ای بسیار خطرناک در سیستمی شدن بحران‌های ژئوپلیتیکی قدرت‌های کانونی و رویارویی ائتلافی آن‌ها در سطح جهانی است (Pettersson, 2015: 13-14).

آغاز بحران جنگ اوکراین-روسیه در ۲۰۲۲ تعیین این روند بحران‌سازی سیستمی از کانونی ژئوپلیتیکی اوراسیا به کل مسائل بین‌المللی ارزیابی می‌شود. در واقع تلاش واشنگتن برای نفوذ در فضای پیرامونی ژئوپلیتیکی روسیه از کانال حمایت و به قدرت رساندن جریان‌های سیاسی مدافع سیاست‌های جهانی هژمونیک در اوکراین و تقویت نیروهای نفوذناپذیر در شرق این کشور از یکسو با واکنش شدید نظامی کرملین مواجه شد و یک جنگ گسترده را در سرزمین اصلی و قلمرو آبی اوکراین پدید آورد و از سوی دیگر شار سیستمی بحران‌های سیاسی، امنیتی و اقتصادی ناشی از این جنگ در تقابل روسیه و ایالات متحده (ناتو) در نظام جهانی بازتولید شد.

اثرات اقتصادی این بحران در اقتصاد جهانی با فشار آشکار و پنهان ایالات متحده و هم‌دستانش در ناتو به کشورهای مختلف برای تحریم روسیه و واکنش متقابل کرملین با توسل به اهرم کنترل انرژی صادراتی، خطرات قحطی مواد غذایی و فجایع انسانی ناشی از این جنگ آشکار می‌نماید (United Nations, 2022: 3-4). این بحران نمود عینی از استحاله‌های آنتروپیک سیستمی جهانی از مبدأ ژئوپلیتیکی و نقش تعیین‌کننده ایالات متحده در تغییر ساختارهای ژئوپلیتیکی تاریخی نظام جهانی برای افزایش نفوذ سیستمی و تضعیف رقبای روسی و چینی با راهبرد پنهانی و بلندمدت برای ایجاد انسداد در روند افول هژمونی سیستمی ایالات متحده ارزیابی می‌شود.

نتیجه‌گیری

بحران بلندمدت نظام جهانی سرمایه‌داری متأخر پیوند دیالکتیکی و پیچیده با دگردیسی‌ها و

نقش ایالات متحده در بحران بلندمدت نظام جهانی سرمایه‌داری متأخر ... (ابوالفضل آثقی و سید امیرموسعود شهرامی) ۶۶۵

بحران‌های سرمایه‌داری ایالات متحده دارد. به نظر می‌رسد سلطه ایالات متحده بر ساخت نظام جهانی و ایجاد یک رابطه هژمونیک در سطح سیاسی، اقتصادی و نهادی اثرات خود را در عرصه تحولات ژئوپلیتیکی و نظامی نیز نشان می‌دهد. از این منظر بحران‌های سرمایه‌داری ملی آمریکایی در روابط شبکه نظام جهانی تسری یافته و در بردار بلندمدت ۱۹۷۰-۲۰۲۰ سیاست‌های متناقض و بحرانی داخلی ایالات متحده را در سطح سیستمی باز تولید نموده است.

به کلام دیگر اقدامات ایالات متحده در اقتصاد داخلی از قبیل نئولیبرال‌سازی، مالی‌سازی، انباشت ناموزون، تعمیق شکاف‌های طبقاتی، ایجاد رابطه سرمایه‌داری کازینویی، نظامی شدن اقتصاد ملی به صورت یک بحران پایدار در کل نظام جهانی باز تولید سیستمی داشته است. در این سپهر در دوره مورد بررسی شاهد گسترش مؤلفه‌های متناقض و بحران‌ساز سیستمی در روابط بین‌الملل بوده‌ایم که محور اصلی آن از سرمایه‌داری آمریکایی برخاسته است. به کلام دیگر ایالات متحده تحولات ملی را در یک رابطه شبکه‌ای و به واسطه کنترل هژمونیک سیستمی به نظام جهانی تسری داده است.

در این میان بحران‌های سرمایه‌داری خاص آمریکایی نقش محوری در سیستمی شدن بحران سرمایه‌داری متأخر داشته است. در این راستا انقباض بلندمدت اقتصاد ایالات متحده و گرایش نزولی سود آن اثرات انقباضی بر کل اقتصاد جهانی داشته و روند متناقض آن در صعود جهانی چین و نوسان‌های شدیدی را در اقتصاد بین‌الملل باز تولید کرده است. از سوی دیگر اقدامات کارگزاران ایالات متحده برای مهار افول هژمونی و ممانعت از تحقق سیکل چهارم هژمونیک در نظام جهانی این کشور را به گسترش یک سیاست خارجی امپریالیستی تهاجمی ترغیب نموده است. این اقدامات اثرات بی‌واسطه در بازتولید بحران‌های سیاسی، آشوب‌های ژئوپلیتیکی و نظامی شدن روابط بین‌دولتی ایجاد کرده است.

در این سپهر از یک سو مخارج نظامی جهان در پاسخ به اقدامات ایالات متحده در گسترش جنگ افروزی در حوزه‌های مختلف ژئوپلیتیکی افزایش چشمگیر داشته و سهم کشورهای کانونی در میان برجسته است. از سوی دیگر واکنش کشورهای واجد یک سیاست خارجی ضد هژمونیک برای تأمین منافع ملی در مقابل تعرضات ایالات متحده به

قلمروهای ژئوپلیتیکی مختلف سطح آشوب‌های سیستمی را در مقیاس بین‌المللی افزایش داده است؛ بنابراین سطح عمومی تجارت جهانی تسلیحات به ویژه در مناطق پیرامونی و قلمروهای ژئوپلیتیکی بحران ساز همانند هارتلند اوراسیا و خاورمیانه افزایش تصاعدی داشته است.

تشدید و تعمیق این بحران‌ها با حضور مستقیم نظامی ایالات متحده در فضاها و جغرافیایی مختلف آشوب‌های وسیعی را در مسائل مختلف بین‌المللی از جمله توسعه ترانزیت مواد مخدر از افغانستان را به دنبال داشته است؛ بنابراین تحولات و بحران سرمایه‌داری استثنائی ایالات متحده در دوره بحث حاضر از چند جهت در سطح نظام جهانی شار سیستمی ایجاد کرده است.

یکم، نوسان‌های انقباضی در اقتصاد ایالات متحده بی‌واسطه به صورت پاندمیک در کل روابط شبکه‌ای اقتصاد جهانی بازتولید شده و سهم بحران‌های سرمایه‌داری امریکا در عرصه تولیدی و مالی بین‌الملل مشهود است.

دوم، افزایش مخارج جنگی و نظامی شدن اقتصاد ایالات متحده به افزایش سطح تجارت جهانی تسلیحات و مخارج نظامی جهان دامن زده و متعاقباً سطح تنش و کشمکش‌های نظامی در حوزه‌های ژئوپلیتیکی مختلف افزایش یافته است.

سوم تکاپوی ایالات متحده برای مهار افول هژمونیک جهانی، ممانعت در تحقق سیکل چهارم هژمونیک و مداخلات در فضاها و جغرافیایی هم‌جوار چین و روسیه به افزایش تنش‌های سیاسی و نظامی - امنیتی در حوزه‌های ژئوپلیتیکی آسیا-پاسیفیک و اوراسیا منتهی شده است.

وضعیت مشابه در خاورمیانه نیز امری متعین است؛ بنابراین بحران بلندمدت سرمایه‌داری متأخر هم‌زمان با شار سیستمی بحران‌های داخلی ایالات متحده به روابط بین‌دولتی پیوند خورده و اقدامات و اشنگتن برای مهار بحران داخلی و ممانعت از افول سیکل هژمونی آمریکایی یک بحران بلندمدت و ساختاری را در کل عرصه‌های نظام جهانی بازتولید کرده است.

منابع

استیگلیتز، ژوزف (۱۳۸۷). *جهانی‌سازی و مسائل آن*. ترجمه حسن گلریز. تهران: نشر نی.

نقش ایالات متحده در بحران بلندمدت نظام جهانی سرمایه‌داری متأخر ... (ابوالفضل آثقی و سید امیرموسعود شهرامی) ۶۶۷
 اسکوبار، آرتور (۱۴۰۰). *مواجهه با توسعه*. ترجمه مهدی اکبری گلزاری. تهران: نشر گل آذین.
 مارکس، کارل (۱۳۹۲). *سرمایه*. جلد سوم. ترجمه حسن مرتضوی. تهران: لاهیتا.
 مک کوی، آلفرد (۱۴۰۰). *در سایه قرن آمریکایی*. ترجمه روح‌الله عبدالمکی. تهران: سروش.
 مورن، ادگار (۱۳۷۰). *سرمشق گمشده، طبیعت بشر*. ترجمه دکتر علی اسدی. تهران: سروش.
 مورن، ادگار (۱۳۹۱). *روش*. ترجمه علی اسدی. تهران: سروش.
 هاروی، دیوید (۱۳۹۴). *هفده تناقض و پایان سرمایه‌داری*. ترجمه خسرو کلانتری و مجید امینی. تهران: نشر
 کلاغ.

References

- Amin, S. (2011). *Ending the Crisis of Capitalism or Ending Capitalism?*, Cape Town, Pambazuka Press.
- Escobar, A. (2012). *Encountering development: the making and unmaking of the Third World*. Tehan: Gol Azin Press (In Persian).
- Atkinson, A. B., & Piketty, T. (2007). *Top Incomes over the Twentieth Century: A Contrast between European and English-Speaking Countries*. New York, Oxford University Press.
- Atikian, J. (2013). *Industrial Shift: the Structure of the New World Economy*. New York, Palgrave Pivot.
- Abreu, M. d. P., Agarwal, M., Kadochnikov, S., Mikic, M., Whalley, J. & Yongdig, Y. (2009). *The Centre for International Governance Innovation (CIGI)*, Ontario, https://www.cigionline.org/sites/default/files/task_force1.pdf
- Arrighi, G. (2010). *The Long Twentieth Century: Money, Power and the Origins of Our Time*. London, Verso Books.
- Agnew, J. (2005). *Hegemony: The New Shape of Global Power*. Philadelphia, Temple University Press.
- Barnett, V. (1998). *Kondratiev and the Dynamics of Economic Development, Long Cycles and Industrial Growth in Historical Context*. London, Macmillan Press LTD.
- Basu, K., & Stiglitz, J. E. (2016). *Inequality and Growth: Patterns and Policy_ Volume II_ Regions and Regularities*. London, Palgrave Macmillan.
- Berberoglu, B. (2012). *Beyond the Global Capitalist Crisis: The World Economy in Transition*. UK, Ashgate Publishing Limited.
- Black, J. (2007). *Great Powers and the Quest for Hegemony: The World Order Since 1500*. New York, Routledge.
- Brown University (2020). *Costs of the 20-year war on terror: \$8 trillion and 900,000 deaths*, <https://www.brown.edu/news/2021-09-01/costsofwar>
- Callinicos, A. (2009). *Imperialism and Global Political Economy*. Cambridge, Polity.
- Congressional Research Service (2020). *Arms Sales in the Middle East: Trends and Analytical Perspectives for U. S. Policy*.
- Cook, J. (2008). *Israel and the Clash of Civilisations: Iraq, Iran and the Plan to Remake the Middle East*. London, Pluto Press.
- Cossu, L.; Beaumont, C., Jacques, H. & Velut, J. B. (2015). *The Crisis and Renewal of U. S. Capitalism*, New York, Routledge.
- Dabbah, M. M. (2007). *Competition Law and Policy in the Middle East*, New York, Cambridge University Press.
- Dorrien, G. (2004). *Imperial Designs: Neoconservatism and the New Pax Americana*, New York, Routledge.
- Duménil, G., & Lévy, D. (2011). *The Crisis of Neoliberalism*. Cambridge: Harvard University Press.
- Fels, E. (2017). *Shifting Power in Asia-Pacific: The Rise of China, Sino-US Competition and*

- Regional Middle Power Allegiance*. Switzerland: Springer International Publishing.
- Fusaro, L. (2018). *Crises and Hegemonic Transitions: From Gramsci's Quaderni to the Contemporary World Economy*. Leiden: Brill Publishing.
- Fukuyama, F., & Fasting, M. (2021). *After the End of History*. Georgetown: Georgetown University Press.
- Harvey, D. (2015). *Seventeen Contradictions and the End of Capitalism*. Tehran: Kalaq Press (In Persian).
- Hopkins, T., & Wallerstein, I. (1982). *World Systems Analysis: Theory and Methodology*. London: Sage Publications.
- Hossein-zadeh, I. (2006). *Political Economy of U. S. Militarism*. New York: Palgrave Macmillan Ltd.
- Hudson, M. (2003). *Super Imperialism: The Origin and Fundamentals of U. S. World Dominance*. London: Pluto Press.
- Heginbotham, E. (2015). *The US-China military scorecard: forces, geography, and the evolving balance of power*. California: RAND Corporation.
- Hornborg, A., Martínez. A. A., McNeill, J., Robert, J., & Wallerstein, I. M. (2007). *Rethinking environmental history: world-system history and global environmental*. Plymouth: Altamira press.
- Johnson, J. (2018). *The US-China Military and Defense Relationship during the Obama Presidency*. London: Springer International Publishing & Palgrave Macmillan.
- Kiely, R. (2005). *The Clash of Globalisations: Neo-Liberalism, the Third Way and Anti-Globalisation*. Leiden & Boston: Brill Publications.
- Kleinkecht, A., Mandel, E., & Wallerstein, I. (1992). *New Findings in Long-Wave Research*. London: Palgrave Macmillan.
- Krippner, G. R. (2011). *Capitalizing on Crisis: The Political Origins of the Rise of Finance*. Cambridge: Harvard University Press.
- Kolko, G. (1970). *The Roots of American Foreign Policy: An Analysis of Power and Purpose*. USA: Beacon Press.
- Li, M. (2016). *China and the Twenty first Century Crisis*. London: Pluto Press.
- Marx, K. (2013). *Capital: Critique of Political Economy Volume 3*. Tehran: Lahita Publication (In Persian).
- McCoy, A. (2021). *In the Shadows of the American Century: The-Rise and Decline of US Global-Power*. Tehran: Soroush Press (In Persian).
- Maddison Project (2013). *GDP per capita, mpd_2013-01. xls*.
- Maddison, A. (2010). *Historical Statistics of the World Economy: 1-2008 AD, Horizontal-fie_02-2010. xls*.
- Maddison, A. (2007). *Contours of the World Economy, 1-2030AD*. New York: Oxford University Press Inc.
- Mahmud Ali, S. (2015). *US-China Strategic Competition: Towards a New Power Equilibrium*. New York: Springer Press.
- Morgan, F. E., & Cohen, R. S. (2020). *Military Trends and the Future of Warfare*. California: RAND Corporation.
- Morin, E. (2012). *Method vol2*. Tehran: Soroush Press (In Persian).
- Morin, E. (1991). *El Paradigma Perdido*. Tehran: Soroush Press (In Persian).
- Moseley, F. (1991). *The Falling Rate of Profit in the Postwar United States Economy*. London: M Macmillan Ltd.
- Nasser, A. (2018). *Override Economy American Capitalism and the Crisis of Democracy*. London: Pluto Press.
- Nivat, A. (2005). *The Wake of War: Encounters with the People of Iraq and Afghanistan*. Massachusetts: Beacon Press.
- Ryan, M. (2019). *Full Spectrum Dominance: irregular warfare and the war on terror*. California: Stanford University Press Stanford.
- Rebuilding America's Defenses (2000). *Strategy, Forces and Resources for a New Century*, A

نقش ایالات متحده در بحران بلندمدت نظام جهانی سرمایه‌داری متأخر ... (ابوالفضل آتئی و سید امیرمسعود شهرامی) ۶۶۹

- Report of The Project for the New American Century.
- Overseas Development Institute: ODI (2010). *The global financial crisis and developing countries*, Working Paper (Print), ODI Working Papers (Online), London. <https://cdn.odi.org/media/documents/5856.pdf>
- Pain, A.; Kerami, K. & Nemat, O. (2021). *Drugs and development in Afghanistan*, *Afghanistan Research and Evaluation Unit*, https://reliefweb.int/attachments/5e379b93-b272-34e5-9208-7835be3b184c/Afghanistan-stakeholder-analysis-2021_Final.pdf
- Petersson, M. (2015). *The US NATO debate: from Libya to Ukraine*. New York: Bloomsbury Academic.
- Piketty, T. (2020). *Capital and ideology*, translated by Arthur Goldhammer, Massachusetts. Cambridge: Harvard University Press.
- Ramanaiah, M. V. (2011). *Impact of Global Economic Crisis on Developing Countries: An Overview*, Article in SSRN Electronic Journal, <https://www.researchgate.net>
- Ross, D. (2015). *Doomed to succeed: the U. S. -Israel relationship from Truman to Obama*. New York: Farrar, Straus and Giroux Publishing (epub).
- Saull, R., Anievas, A., Davidson, N., & Fabry, A. (2015). *The Longue Durée of the Far- Right*. New York: Routledge Press.
- Screpanti, E. (2014). *Global imperialism and the great crisis: the uncertain future of Capitalism*. New York: Monthly Review Press.
- Serra, N., & Stiglitz, J. E. (2008). *The Washington Consensus Reconsidered: Towards a New Global Governance*. New York: Oxford University Press.
- Sinn, H. W. (2010). *Casino Capitalism: How the Financial Crisis Came About and What Needs to be Done Now*. Oxford University Press: Oxford.
- Stockholm International Peace Research Institute (2021). *Military Spending Graphics*, <https://www.sipri.org/gallery/military-spending-graphics-2020>
- Smith, J. (2016). *Imperialism in the twenty-first century: globalization, super-exploitation, and capitalism's final crisis*. New York: Monthly review Press.
- Stiglitz, J. E. (2008). *Globalization And Its Discontent*. Nash-E-Ney Press (In Persian).
- Taft, Ch. E. (2016). *From Steel to Slots: Casino Capitalism in the Postindustrial City*. Harvard University Press: Cambridge.
- United Nations (2010). *The Financial and Economic Crisis of 2008-2009 and Developing Countries*. New York: United Nations.
- United Nations Office on Drugs and Crime (2022). *Afghanistan Opium Survey 2021 Cultivation and Production*, <https://www.unodc.org/>
- United Nations (2022). *Global Impact of war in Ukraine on food, energy and finance systems*, <https://news.un.org/pages/wp-content/uploads/2022/04/UN-GCRG-Brief-1.pdf>
- UNIDO: United Nations Industrial Development Organization (2011). *The Global Financial Crisis and the Developing World: Impact on and Implications for the Manufacturing Sector*. Vienna. <https://www.unido.org>
- Wallerstein, I. (2000). *The Essential Wallerstein*. New York: New Press.
- Weaver, F. S. (2011). *The United States and Global Economy: From Bretton Woods to the Current Crisis*. New York: Rowman & Littlefield Publishing Group, Inc.
- World Bank (2022). *World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files*. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKT>
- Zhao, S. (2008). *China-U. S. Relations Transformed: Perspectives and strategic interactions*. New York: Routledge.
- Zhu, Z. (2006). *US-China in the 21 Century: Power Transition and Peace*, New York: Routledge.

پروپوزیشن گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی